

naprav pustili in jej samo keršanski značaj dali. Zato časti Slovence danes namesto Svetovita sv. Janeza Kresnika; in kakor je nekdanj s praprotjo zeliščem, kterege se še danes veliko prazne vere derži, nastiljal svojo hišo, da bi mogočnega boga ognja nevidoma privabil, tako meni zdaj v svoji srečni priprostosti, da bode sveti Janez prenočil pod njegovo streho.

Tretji dokaz, da je kres silo star in da izvira iz poganskih časov, nam je ta, da se obhaja skoro pri vseh slovanskih rodovih, celo tudi v nekterih nemških, kjer so stanovali pred časom Slovanje. Tako nahajamo vzlasti na Poljskem navade na kresni večer, ki so našim popolnoma podobne. Ne moremo si misliti, da bi se bil kres s svojimi šegami zatrosil že pozneje iz enega naroda v drugega; ampak če pomislimo, kako malo so se poznali in pečali Slovanje med seboj do novejšega časa, moramo spoznati, da je kres starodaven, da je ostanek tistega, neznanega in predzgodovinskega časa, ko so Slave sinovi bili združeni v enem narodu, ko so imeli ene bogove, en jezik. —č.

Kerons in Ger,

narodni božanstvi starih Korotanov.

(Spisal Davorin Terstenjak.)

Ime koroške zemlje se v sredovečnih listinah najde v sledečih oblikah: Carantanum, Caruntum, Karantana, Charanta, Charantania, Charentania, Charintania, Charentoriche (riche = reich), Regio Karintana itd. (Ankershofen, Handbuch der Gesch. des Herzogthums Kärnthen, II. zv. str. 336); torej zmirom s soglasnikom *k*, nikdar ne z glasnikom *g*. Kolikor je meni znano, tudi slovensko ljudstvo na Koroškem sploh izgovarja: Koratan, Koroško, Korošec, nikdar pa ne: Gorotan, Goroško, Gorošec; torej je Goratan celó kriva pisava. Ime Karantan = Korôtan pomenja zemljo pečevnato — karato, regio saxosa.

Kar, ker, kor poznamlja pečino*) (saxum) in beseda je še živa v solčavskih planinah. Kranjci govoré: čer (saxum), ker glas *k* omečavajo v č. Že v sansk. prehaja *k* v č na primer: kaš in čaš, fererere, scindere, occidere, slov. čeh, čehati, čehniti. Besede kar, ker v pomenu saxum sem našel le v Solčavi; ali na Pohorji

*) Besedo *k*ar v pomenu pečevnatih gor so celó koroški in solnograški Nemci izposodili od Slovencev, primeri: Hochkar, ime gore itd.

je več lastnih in topičnih imen prebivavcev po in kraj karatega sveta tako: Kran, Kores, Kernužnik, Kernik. Korenika je: kar findere, scindere, serbsk. kerniti, diffindere, torej kar, ker = mons scissus *), armenski: kel findere = slov. kal iz kar, v sansk. çar, spalten, durchbohren. Iz korenike kar je geršk. *κουρίς*, lat. quiris, Spies, sansk. çaru, Lanze, zato: Quirites, Spiessträger, Spiessbürger, goth. hairus, gladius, staroškand. hēr, gladius, staronord. kordis, polsk. kordek, slov. kordež — čorda, pugio.

Iz te korenike se imajo izpeljevati topična imena: Kernuz, Kern, Kernski grad, Korska planina in historična imena: Karat, Karast, Karento (v serbskih listinah leta 837 (glej Šafarik, Geschichte der südslaw. Liter. III. B. I. Abth. str. 147). Nekdanja močna oblika se je glasila karant, enaka oblikam ant v sansk. açavant, v lat. ent, postavim: violent, torrent, parent, v geršč. *αντ*, (*ιμαντ*), *οντ*, (*οδοντ*) *εντ*, (*χαριεντ*) itd. (glej Bopp Vergleich. Gramm. V. Theil, str. 1405, §. 957, Ebel v Kuhnovi, Zeitschrift IV. 322).

Ohranila se je ta močna oblika v lastnih imenih slovenskih: Marant, Bregant, Kobant, Porent, Tobant, Trabant itd. Iz oblike Karant, Korant dobivamo is pripono an: Karantan, Korant **), staroslov. karantan, koratan. Nestor piše: Xorutani, Chorutani.

Stari Slovenci so a izgovarjali kot an; to poterjujejo lastna imena: Andrica od *andra*, voda, Lankovice itd.

Kedar glasnik an, a, na početku besede stoji, rad dobiva v na primer: vože, vogelj, voza = staroslov. aže, aġelj, aza.

Iz korant dobimo v novoslov. korôt, korotski, *ts=s: koroški*, primeri: horvatski in horvaški. V Kranjski gori sem slišal: Koroha, Kärntnerin.

Ker najdemo žive oblike: kar, ker, kor = starobolg. *крьъ*, postavim: *крьънъ* mutilare, sansk. karn, findere, zato se jezikoslovec težko odloči, da bi terdil. r je vokal. Primerite samo starobolg. *крьмноло* in novoslov. kormilo. Celó ljudstvo govori na Štajerskem po več stranéh: smart, marzel, kart, tudi Polaci: targ, targovisko, litev. tirgus, Marktplatz — primeri: Tergeste = Tergešte. Tudi na početku besed je *рьъ* (primeri starobolg. *рьтъ*, apex) = ar, in čuješ: art, artič, arja, ardeči itd. Kar ime Karantan, to tudi pomenja ime: Karn, Karnia, Karni, Karnsko, po prestavi: Kran, Krania, Krani, Kransko. Ker so Rimljani pisali Karni in se ime božanstva veli Kerons, značite, da *рьъ* tudi pri starih norenskih Slovenih ni bil vokal, temoč čist konsonant. Novoslovenščina ljubi

*) Tako tudi Benfey razlaga reki: aus çar — kar ist sansk. çiri, Fels, von der Bedeutung gespalten.

**) Primeri ime kmeta v vitanjski fari: Korotančnik.

metatheze, primeri: vrata, Hrovat, vrabelj, prase itd. polabski Slovani pa so še govorili čistejše: vorta, vorbelj, gard, porse, parse = porcus, valditi = vladati, tako tudi stari Korotani, ker se njihov vojvoda veli: Valdunch = Vladuh z navadnim rhinesmom. Toliko sem moral povedati, predno se podam k razlagi božanstva Kerons.

Spomenik tega božanstva je bil izkopan v okolici gornjebelski v melski dolini; ves napis se po Laziju glasi:

CHAERON-TL. AVG.

N. DISP. RAT. COP. COP. EXPED.

FEL. II. ET. III, GERM.

(Lazius in Comment. reip. romi str. 1211.)

Ne upam se za gotovo celega popisa razložiti, kako se ima brati, mislim, da je poveljnik rimskih vojskinih trum (copiarum) in sicer prve in druge germanske (II. et III. german.) za srečno (fel.) odpravo (exped.) ta spominek božanstvu Keronsu dal postaviti. Da je bil Kerons imenitno božanstvo, vidi se iz priimka augustus,

kteri gre v rimskih napisih le višim božanstvom — prve verste.

Ker vidimo tu latinski dativ: Chaeronti, moral se je nominativ glasiti: Chärons, in Rimljan je sklanjal ime, kakor: pons, pontis, mons, montis itd.

Chärons = Kerons se vjema z litevsko-latvijskimi oblikami: Perkhons za Perkonas, Létowens za Letowenas, pons za ponas, ker, kakor visokoučeni Pott razlaga: „vor auslautendem s wird der Vocal gerne ausgestossen“. Suffix onas je cerkvenoslov. onz = sansk. unas, postavim Ardžunas, novoslov. o n v imenih: Korčon, Balon in u n postavim: vohun, gerdun, lizun.

Norenski Slovenci so to pripono še rabili, kakor pričajo polatinčena imena Mogursus = Mogurs — Moguras ali Moguris, Devsus. = Devas ali Devis. Rodbine Devs še živé v kranjski gori. Sem spadajo slovenska osebna imena: Klaps, Reps, Skerbs, Jers, Kars, Bors, Mors = Klapas, Repas, Skerbas, Jeras, Karas, Moras, Boras; primeri: ovs = ovas — oves.

Korenika imena Kerons je kar, ker, findere, diffindere, lace-rare, (slov. karati: Scharten machen, (skaran nož); v prenesenem pomenu ἐριζειν, rixari, streiten, zanken, Kerons je bil torej v prvotnem pomenu: Deus findens, v drugotnem riscans, pugnans in se vjema s polabskoslovanskim: Karovitom, od kterega se med retranskimi spomeniki najde, kakor Masch piše: „Götterthron“, stališče, stebrič, na katerem je podoba Karovitova stala.

Runski napis se glasi: Čok Karovit(ov)-varja i riosniki. columna Karoviti — praecedit severos.

Čok v nemšč. Stock, Pfeiler, serbsk. čokot, Weinstock, varjati; praecedere, riosnik = resnik, oblika polabskoslov. jezika, v katerem je r = io, primeri: lios, miora, stiona = lrs, mra, stna. (Glej Safarik. Slav. Alterth. II., 622.).

Kerons je bil torej časten kot bog boja, in je spremljal le one, kateri so se za resnično in pravično reč bojevali. Tudi zlomki rimskega napisa pričujejo, da je bil spominek Keronsu postavljen za srečno vodbo vojskinih trum.

Čudna je ta prikazen, da pri norenskih Slovencih imena božanstev tako ednostavne najdemo, kakor pri Indih vedske dobe, postavim: Atrans, Belin, Belešte itd. Pri poznejših Indih (epične dobe) so že pristavki: deva = Deus, kakor: Mahadeva *) Apadeva, Suradeva, enako severoslovanskim IX. in X. stoletja: Belbog, Luti-bog, Ctibog, Daždbog, Svetovit, Karovit, Rugevit.

Le staroruska božanstvena imena so tudi prosta in ednostavna: Sim, Rgl, Mokoš, Volos, Hers itd.

Po imenu in lastnostih je bil severnoslov. Karovit bog solnce; to pričujeta attributa njegova: bikova glava in kokot. Solnčni bog pa je v slovanskem mythu tudi bog boja.

Kerons bi se v sansk. glasil Čarunas; v indijskem mythu sicer nimamo božanstva s tem imenom, ali indijski Rama = Raduh, Radolj, kakor tudi solnčni bog Keršna = slov. Kres, Kresnik, se tudi veli Čura, in njegovo ime pomenja, kar Kerons — scindens, findens, lacerans.

Kakor orač s lemežem in čertalom zemljo kara in kala, tako jo solnce s svojimi žari rahlja; in zato imajo solnčna božanstva plug, plužno železo za attribute v znamenje, da so varhi in pospeševavci poljedelstva; tako Radogost in indijski Rama, kateri se veli: Halabhart, Pflugträger, lužičkoserbsk. hol, Pflug, primeri slov. Holobor, lastna imena, in pa ime plužarja pri pustnih oračih, kateri se tudi veli: Korant, Korent, Kurent. Indijski Rama — Keršna — Čura se torej vjema s slovenskim Radogostom — Kresnikom — Kurentom — spolabskoslov. Karovitom.

Čas poljedelskega početka pa je pri starih Slovenih bil vesel in radosten, ker solnčni bog je premagal zimskega draka — sena, zategadelj so ga praznovali s plesi, godbami, pesmami in daritvami, in mladoletno solnce imenovali: Radogost in Kurent, Korant **), Korent, božanstvo, ki zemljo kara — findit, scindit, zato v litevščini najdemo: kurti, bauen, agrum colere.

*) Maha pomenja kar mog; primeri obilno imen na slovenskorimskih spomenikih: Mogurs, Mogir, Mogit, Mogimar itd.

**) S tim popravim svoje nekdanje mnenje, izrečeno v Novicah, da je Korant-Kurent bil bog pečin.

Te veselice pa so postale pozneje čezmérne; zato v Kurentu najdemo bachijsk značaj, in Kurent je zelo podoben mlajšemu Dyonisu in indijskemu Rama — Prijamadhus = prijan medú — Freund berauschender Getränke.

Na Rama — Ćura — Radogostovo — Kurentovo častje še opominjajo postni orači; njihov plužar, zal lepo nakinčan fant, se veli: Korant, Kurent, Holobar; orače spremlja Mastnjak, kateri dela pijance, ima na robe oblečen kožuh, zadej privezan kravji rep, na šišaku pa roge.

Mast v cerkvenoslov. pomenja: humor in tako Mastnjak opominja na pijanega rejnika in pestovavca Dyonisovega: Σειλενα — Silena; primeri sansk. sira, humor, litevsk. sele, slov. slina, in indijskega Prijamadhusa, v katerem so Indi tudi častili vzderževaljočo moč v zemlji (Jones Asiat. Abhandl. I, 219.)

Ćura, Kerons, Korant, Karovit so torej izvirno solnčna božanstva z dvojnimi lastnostmi: kakor varhi del umetnosti in miru, in kakor varhi in branitelji v vojski, in to prav naravno, ker tudi solnce ima blagoslovno dobrotvorno, pa tudi razdiravno neprijazno stran.

V imenu Kerons tiči torej izvirni pomen κέραυνος, der Spalter in preneseni: rixator, der Streiter in ne zna samo biti priimek solnčnega božanstva, temoč tudi boga bliska in groma, ker tudi ta kara gore in drevesa, zato se Zeus imenuje: κέραυνος, in Indra: Bidhiras, razkalavec.

Ker smo se prepričali, da je deblo kar kor domače, zato naj bi nobeden več ne pisal Gorotan, Gorotanija — temoč Korotan, Korotania, pa tudi *th* v nemški pisavi: „Kärnthén“ je nepotreben. Svobodno bi Nemci pisali Karnten, Karntner. Oblike Karintania — Karintana opominjate na spreminjavo glasnikov *a* in *e* v *i*. To nam spričujejo oblike: Vand, Vend in Vind. Da je tudi Vand, Vend, Vind, domače deblo, to bodem dokazal v posebnem članku.

Drugo domače božanstvo starih Korotanov se je velelo: Ger ali Gerus. Spominek tega božanstva je bil najden v Goričah (Görtschach) na gornjem Koroškem. Ves napis se glasi:

GEROAVG. SACR.

Julius Verecundus et G. Julius Mercator et G. Julia, Juliana et G. Julius Secundus. (Eichhorn. Beiträge II. 3. Muchar röm. Noric. I, 253.)

Božanstvo Ger so tudi poznali polabski Slovani. Pisatelj življenja sv. Ottona (Vita et Ottonis III. cap. 7. pag. 502) pripoveda: „Clericus Dietrichus nesciens, quo diverteret, audacter fanum ipsum erupit, et videns aureum clypeum parieti affixum Gero-Vito, qui Deus militiae eorum fuit, consecratum, quem contingere apud eos illicitum erat“ itd.

Korenika je gar. V sansk. ghar pomenja lucere, splendere, urere, gharna, color. Ker pa se že tudi v sanskr. *gh* oslabuje v *h*, najdemo: hari, haris *), ime solnea in solnčnega konja.

Naš slavni visokoučeni Miklosič sansk. *ghr* primerja: gorjeti, ardere gorek, *πικρος* gorup. V slovanščini imamo in sicer v serbščini: gar, color fuliginens po prestopu glasnika *g* v *ž*: žeravka, glühende Kohle. Gar je torej na prvotni stopnji, har (primeri hariti, brühen) na drugi, žar, zar na tretji.

Keltska narečja so po Pictetu ohranila sledeče besede: irsk. grian, solnce, kimmersk. graian, solnce, starokeltski: grann, gryn, solnce, zato napisi: Apollini Granno, Apollini Gryneo, znamenje, da Ger ni kje keltska oblika.

Učeni Sonne piše prav resnično: Der Begriff des lebhaften blendenden Lichtes (ghar) geht in den der Wärme über (primeri sansk. gharna, calor, slov. greti, gorek) oder der Hitze; aber auch Regungen des Gemüthes, die sich wie Freude, Zorn, Spott, Scham durch Verfärben, Erröthen und Erglügen äussern, werden mit dieser Wurzel bezeichnet“, primeri sansk. gharna, Wärme, Mitleid, Gemüthswärme, ghar — har, zürnen, hasas, Zorn, geršk. *χολο*, Galle, slov. gorčina, amarities, gorek, amareus — tudi žolč, Galle je iz te korenike, dalje: zarja, zora, žar itd.

Gerus augustus je torej = polabskoslov. Gerovitu (ker po učenem Kuhnu je vit ostanek prestarega arjanskega poznamovanja: „rita“, Deus) indijskemu: Hari in keltskemu: Grann, in ime Ger je ravno tako slovensko, kakor imena: Svetved, Samuko, Kumo, Bonjata, Serb, Spora, Blendo, Kondol, Babur, Babec, Jentumar, Tapur, Lutumar, Recomar itd., ktere lahko na koroških rimskih kamnih bereš. **)

Učeni prof. Dr. Biedermann (v svojem izverstem spisu: Slawenüberreste in Tyrol v I. in II. zvezku krasnih Slavische Blätter) se čudi, da slovanske naselbine najde po vsem Tirolskem; jaz je še zasledujem dalje po Helveciji, kjer še v valiskem kantonu dan današnji životarijo. Tje so bile gotovo betve slovenskih Norencev pretirane, ko so v IV. stoletji pred Kristusom se Kelti v norenske pokrajine vrivati začenjali. Vendar o tem v posebnem članku.

*) Slov. zelenko, feuerfarbenes Ross, Eisenschimmel; primeri moj članek o konji „Zelenko“ v Glasniku.

**) Razun božanstva Keronsa in Gera so še našli na Koroškem spominek Belina in na koroški meji spominek boga Belešte, o kterima sem že v Novicah govoril. Razun tega hrani Koroška dosti slik, posebno solnčnih božanstev, na rimskih spomenikih.